

Гончарук В.П.,
студентка групи МВ-4
Войтюк О.С.,
доктор філософії, старший викладач кафедри
міжнародних відносин і політичного менеджменту,
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир.

МАНХЕТТЕНСЬКИЙ ПРОЄКТ ЯК КАТАЛІЗАТОР РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО КОНТРОЛЮ НАД ЯДЕРНОЮ ЗБРОЄЮ

Манхеттенський проєкт залишається символом науково-технічного прориву, який докорінно змінив хід історії. Він слугує нагадуванням про небезпеку гонки озброєнь та вплив глобальних конфліктів на розвиток науки. Його спадщина відіграє ключову роль у сучасних дискусіях щодо ядерної енергетики, питань міжнародної безпеки та етичного використання технологій.

13 серпня 1942 року в Нью-Йорку був утворений штаб Північноатлантичного інженерного дивізіону Армії США під умовною назвою «Манхеттенський інженерний район», основною метою якого стало розроблення ядерної зброї. Керівництво проєктом здійснювали американський фізик-теоретик Роберт Опенгеймер із Каліфорнійського університету в Берклі та бригадний генерал Леслі Гровс [1].

У серпні 1939 року, побоюючись, що нацистська Німеччина розпочала розробку атомної зброї, Альберт Ейнштейн, який на той час мешкав у Нью-Йорку, під впливом обговорень цієї проблеми з іншими фізиками-емігрантами - Лео Сцилардом, Юджином Вігнером та Едвардом Таллером, які були стурбовані бездіяльністю США, направив листа президенту Франкліну Рузвельту із закликом до термінового старту робіт над створенням американської атомної бомби. Після консультацій з директором Бюро стандартів Лайманом Бріггсом, президент Рузвельт створив «Дорадчий комітет у справах урану» - керівник Бріггс, перед яким 21 жовтня 1939 року була поставлена задача знайти надійні джерела уранової руди та дослідити ланцюгові ядерні реакції. Однак «Урановий комітет» не проявив значної зацікавленості стосовно проблеми розроблення ядерної зброї, тому що на той час ймовірність такого створення була занадто низькою. Лише в червні 1941

року було утворено «Управління наукових досліджень і розробок» для координації зусиль різних наукових установ у цій сфері.

9 жовтня 1941 року президент Рузвельт затвердив програму розроблення атомної зброї - доручив її виконання спеціальній групі під загальним керівництвом Міністерства оборони. Її перше засідання відбулось через два місяці, коли США вже вступили у Другу Світову війну, а 23 травня 1942 року за підсумками проведених робіт «Управління наукових досліджень і розробок» прийняло рішення перейти до практичної реалізації проекту [1].

«Манхеттенський проєкт» отримав абсолютний пріоритет у уряді США, який виділив практично необмежені ресурси для його реалізації. Те, що розпочалося в 1940 році з бюджетом у шість тисяч доларів, через п'ять років виросло до двох мільярдів доларів. Метою проєкту було, спираючись на наявні на той час наукові дані щодо збагачення урану та хімічної очистки плутонію, створити працездатну ядерну зброю. Водночас розроблялися дві модифікації бомби: на основі урану та плутонію [4].

Завдяки значному фінансуванню, США змогли суттєво випередити Великобританію у наукових досягненнях, що переконало військових у необхідності засекретити отримані результати, незважаючи на підписаний між двома країнами меморандум про необмежений науковий обмін з питань атомної зброї. У відповідь британці припинили відправку своїх фахівців до США та обмін результатами, що сповільнило розвиток «Манхеттенського проєкту». Після тривалих переговорів 19 серпня 1943 року в Квебеку Рузвельт і Черчилль підписали угоду про приєднання британської атомної програми «Tube Alloys» (очолював Джеймс Чедвік) до «Манхеттенського проєкту» [1].

До літа 1945 року військовою відомству США вдалося створити атомну зброю, яка базувалася на використанні двох матеріалів - ізоотопу урану-235 («уранова бомба») або ізоотопу плутонію-239 («плутонієва бомба»). 16 липня 1945 року на полігоні Аламогордо було успішно проведене випробування плутонієвої бомби під кодовою назвою «Трініті» [1].

9 серпня 1945 року американський бомбардувальник скинув атомну бомбу на м. Нагасакі (Японія), яке, за іронією долі, опинилось серед цілей США. Внаслідок вибуху загинуло понад 100 тисяч людей, а місто було перетворене на

руїни. Ще три дні до цього, після першого ядерного удару по Хіросімі, Японія відмовлялася від капітуляції, готуючись до відбиття наступу американців і сподіваючись на допомогу СРСР, який залишався нейтральним. Однак в ніч на 9 серпня Радянський Союз несподівано напав на Японію, а другий ядерний удар став фінальним аргументом — японський уряд ухвалив рішення про беззастережну капітуляцію. Дискусії про моральність використання атомних бомб тривають досі: критики вважають це актом злочину проти людяності, тоді як прихильники вважають, що таким чином вдалося врятувати більше життів і завершити війну раніше [3].

Черчилль глибоко цікавився передісторією атомної бомби за сорок років до того, як вона з'явилася. Він сприймав можливість ядерної зброї з більшою серйозністю, ніж будь-який інший політик і будь-хто з провідних науковців того часу. Черчилль народився з романтичною відданістю військовій службі, любив застосовувати високі технології у військовій справі і знаходив поживу для уяви в науково-фантастичних оповіданнях Герберта Дж. Велса [2]

Таким чином, Черчилль не був науковцем чи безпосереднім розробником ядерної зброї, але його політична воля, стратегічне мислення та дипломатичні зусилля були ключовими для того, щоб зробити розробку атомної бомби можливою. Його підтримка британських та міжнародних зусиль допомогла закласти основи для сучасної ядерної епохи.

Список використаних джерел:

1. Лук'янюк В. Манхеттенський проект. URL: <http://surl.li/mmfcdh> (дата звернення: 28.11.2024).
2. Дайсон Ф. Черчилль: любов і бомба. URL: <http://surl.li/kgucnw> (дата звернення: 28.11.2024)
3. Пивоваров С., Коберник К. 79 років тому США скинули на Японію другу атомну бомбу і закінчили Другу світову. Згадуємо, як Нагасакі не пощастило двічі, а СРСР зрадив японців. URL: <http://surl.li/iefyio> (дата звернення: 28.11.2024).
4. Шліс Г., Сааков В. Бомба з раю. URL: <http://surl.li/haxahf> (дата звернення: 28.11.2024).